

היום נלמד בעזרת ה':

יבמות דף כא

איתמר ביאת כהן גדול באלמנה: הזקוקה ליבום שעבר הכהן גדול על האיסור ויבמה – נחלקו הדעות האם חל היבום ונפטרה צרתה מהחליצה, או לא.

הגמרא מבארת שבאלמנה מן הנשואין לכולי עלמא לא חל היבום משום שהיא אסורה בלאו ועשה (כמבואר בעמוד הקודם), וכל המחלוקת באלמנה מן האירוסין שאסורה רק בלאו. ואמנם ישנו כלל שעשה דוחה לא תעשה, אך נחלקו האם כיון שאפשר לחלוץ לה אין העשה דוחה את הלא תעשה.

מיתיבי ואם בעלו קנו: הגמרא מקשה מהברייתא (בעמוד הקודם) שאם כרות שופכה בעל את היבמה קנה אותה, אפילו שהוא אסור בלאו להתחתן איתה, והרי הוא יכול לחלוץ ולקיים שניהם?

לימא תהוי נמי תיובתא דריש לקיש: שאמר (בעמוד הקודם) שכל ההתר של העשה לדחות את הלא תעשה הוא רק כאשר אי אפשר לקיים את שניהם. ואם כן קשה מכרות שופכה שאם בעל קנה, והרי אפשר לחלוץ ולא לדחות את הלא תעשה?

הגמרא מתרצת שלדעת ריש לקיש חליצה אינה נחשבת לקיום מצות יבום, וממילא אין אפשרות לקיים את העשה בלי לדחות את הלא תעשה, ולכן הייבום חל.

אמר רבא רמז לשניות: למדנו במשנה שרבנן אסרו קרובות נוספות שהן 'שניות' לעריות. הגמרא מביאה רמזים לכך בתורה.

ואת אילי הארץ: כלומר תקיפי הארץ. כי 'אל' לשון חוזק.

לימא פליגא דרבי לוי: הסובר ש'אל' אינו לשון קשה, לכאורה. בעריות נאמר "כִּי אֶת כָּל הַתּוֹעֵבֹת הָאֵל עָשׂוּ אֲנָשֵׁי הָאָרֶץ", ואילו באיסור לרמות במדות ומשקלות כתוב "כִּי תוֹעֵבֹת יְהוָה אֵלֶיהֶן כָּל עֲשֵׂה אֵלָה כָּל עֲשֵׂה עֹל".

הגמרא מתרצת. גם 'אל' לשון קשה הוא, אלא ש'אלה' קשה יותר מ'אל'.

(המשך בדף הבא ↓)

יוצא לאור ע"י:

"אור הספר התורני" הוצאה לאור
052-7628377

להצטרפות:

mabatladaf18@gmail.com

052-342-4473

גבי עריות נמי הא כתיב 'אלה': "כי קל אָפֶר יַעֲשֶׂה מְכַל הַתּוֹעֵבֹת הָאֵלֶּה וְנִכְרְתוּ: הַנְּפֻשׁוֹת הַנְּעֻשׂוֹת מְקַרְבַּ עִמָּם?" הגמרא מתרצת: 'האלה' נאמר כאן בכדי ללמד שרק על 'תועבות' של עריות יש עונש כרת, ולא על 'תועבות' של מדות.

הני אפשר בתשובה: אם בא על עריות ולא נולד ממזר יכול לעשות תשובה על כך, אבל אם גזל את הרבים אין לו תשובה (אמנם גם על כך יש תשובה – לעשות צרכי רבים, אך אינה תשובה מעולה).

רב יהודה אמר מהכא: יש מקור לאיסור שניות לעריות.

היתה תורה דומה לכפיפה שאין לה אזניים: שלמה תיקן תקנות שעל ידם יוכלו עם ישראל להחזיק במצוות התורה, כמו שעושים ידיות לסיר בכדי שיוכלו להחזיק אותו. עירובי חצרות (שלא יבואו להיכשל בהוצאה מרשות לרשות), נטילת ידיים (לעשות שמירה לטהרות), וכן שניות לעריות (איסורי חתנות עם קרובים נוספים על מה שאסרה התורה).

פרעהו אל תעבור בו: פריעה לשון גידול (כפי שנאמר בניזר שיגדל פרע שער ראשו) כלומר תגדיל את האיסור ותסטה ממנו. רב אשי הביא משל לדבר.

הא דאורייתא היא: אם לומדים מהפסוק שצריך לעשות משמרת לעריות הרי זה דין תורה ולא דין דרבנן, והרי שניות זה רק איסור דרבנן?

ענה לו רב יוסף: שבאמת המקור הוא בתורה, אך לא מפורש בפסוק מהי המשמרת, ורבנן פרשו שהכוונה לשניות. אך הקשה עליו אב"י: שהרי את כל התורה פירשו רבנן ואין זה נחשב לדרבנן? אלא באמת הפסוק אינו מדבר על משמרת לעריות ורבנן רק מצאו אסמכתא לשניות מהפסוק הזה.

ובאשת חורגו: האישה של הבן של אשתו מותרת לו (אם מת הבן או גירשה). אבל אסור להתחתן עם הבת שלו (=בת חורגו) שהיא נכדת אשתו.

וחורגו: (=בן אשתו) מותר להתחתן עם אשתו השניה (שהיתה צרה של אימו), וכן עם ביתו של בעל אימו.

ואשת חורגו אומרת לו: ונמצא כאן דבר מענין, שהאישה של בן אשתו אומרת לו: אני מותרת להינשא לך (כנ"ל), אבל ביתי אסורה להינשא לך (כנ"ל שהיא נכדת אשתו).

בת חורגו דאורייתא: הרי מהתורה אסור לו להתחתן איתה ולא משום ה'שניות'? הגמרא מתרצת שבאמת הבאנו זאת רק בשביל להראות את ההבדל בין אשת חורגו לבת חורגו, שבת חורגו אסורה מהתורה ואילו אשת חורגו מותרת אפילו מדרבנן.

אי הכי אשת חמיו נמי: מדוע הברייתא לא אמרה גם: שתאמר לו אשת חמיו אני מותרת לך ואילו ביתי (שהיא גם בת חמיו) אסורה לך. דהיינו שאשתו היא בתו של חמיו מאישה אחרת, ולכן הוא מותר באשת חמיו השנייה, אבל אסור מהתורה בבת חמיו כי היא אחות אשתו?

הגמרא מתרצת: אחות אשתו אינה אסורה לו באופן מוחלט (= לא פסיקא ליה) כי לאחר מיתת אשתו היא מותרת, אבל בת חורגו אסורה לעולם.

ארבע נשים יש להן הפסק: מתוך השמונה נשים שהן 'שניות', ישנן ארבע שרק הן עצמן אסורות ולא הדורות שלמעלה מהן או למטה מהן. רב סימן בידו על שלושה שהוא יודע מי הן שיש להן הפסק.

אשת אחי האם מן האב: אסורה, ולא אמה שלה שהיא אשת אחי אם אימו מהאב. **אשת אחי האב מן האם:** ולא אשת אחי אב האב מן האם. וכלתו: הגמרא תבאר בסמוך.

אשת אבי אמו: ולא אשת אבי אבי אמו.

וסימניך: הסימן של מה שזעירי הוסיף על רב: דור אחד מעל דברי רב. שרב דיבר על אחי האם או אחי האב, ואילו זעירי על אבי האם.

אמנם רב לא נקט כזעירי משום שיבואו להחליף ולהתבלבל בין 'אשת אבי אמו' שבה הדורות שלמעלה מותרים, ל'אשת אבי אביו' שבה הדורות שלמעלה אסורים. ואילו זעירי סובר שלא יתבלבלו, כי אדם רגיל ללכת למשפחת אביו והוא יודע שיש לו שם קירבת משפחה יותר ממשפחת אימו שאינו רגיל ללכת אליהם.

הגמרא חוזרת לדברי רב: כלתו דאורייתא: הרי היא אסורה מדאורייתא ואינה בכלל השניות? הגמרא מתרצת שהכוונה לכלת בנו (= אשת נכדו).

הגמרא מקשה שבברייתא מבואר 'וכן אתה אומר בבנו (= בכלת בנו) ובבן בנו (= בכלת בן בנו) עד סוף כל הדורות' שהן אסורות. ואם כן אין לכלת בנו הפסק?

אלא אימא כלת ביתו: שחיתנה את בנה (= כלת נכדו).

דאמר רב חסדא: רב חסדא שמע מפי רבי אמי 'לא אסרו (לישא) כלה אלא מפני כלה (אחרת)'. ואמר רב חסדא אמרו לי החוזים בכוכבים (= כלדאי) שאני אהיה חכם (= מלפנא), ואינני יודע אם כוונתם לאדם גדול בתלמוד ואז אוכל לפרש את דברי רבי אמי מעצמי, או שכוונתם למלמד תינוקות ואז לא אבין את דבריו ואצטרך לשאול את החכמים הבאים לבית הכנסת. אלא שהצלחתי להסביר זאת מעצמי.

לא אסרו כלת ביתו אלא משום כלת בנו: בגלל שבבנו יש 'כלה' האסורה מהתורה והיא אשת בנו, לכן אסרו רבנן גם את כלת בנו עד סוף הדורות. אבל בביתו שאין 'כלה' האסורה מהתורה, אסרו חכמים רק את כלת בתו בכדי שלא יחליפו בינה לכלת בנו, אבל לא אסרו את שאר הדורות.

כגון כלתה דבי בר ציתאי: לבר ציתאי היתה כלה של בנו (בן בנו) וכלה של בתו (בן בתו), וזו דוגמא למקרה שאפשר להחליף ביניהם. וכן היה גם בבית רב פפא, ובבית מרי בר איסק.

איבעיא להו: מדאורייתא רק אשת אח אביו (= אשת דודו) מן האב אסורה עליו, אבל אשת אח אביו מן האם מותרת, וגזרו חכמים על נשות דודים נוספות שאסורות. הגמרא מבררת על מי גזרו ועל מי לא גזרו:

אשת אחי האם מן האם מהו: לשרה יש בן ושמו יעקב (מאיש שמת) < שרה נישאת לאברהם ויולדת לו את רבקה < נמצא שיעקב הוא אח של רבקה מהאם (= מאמו שרה) < לרבקה נולד בן ושמו ראובן < יעקב נושא את רחל < יעקב מת. האם רחל מותרת לראובן? ביאור: הרי רחל היא אשת אחי אמו (= אשת דודו מן האם) שמותרת מן התורה, האם גזרו עליה שמא יטעו בינה לבין אשת אחי אביו מן האב שאסורה מן התורה, או שמא רק באשת אח אביו מן האם ובאשת אח אמו מן האב גזרו לפי שיש בהם 'צד אב' (= באשת אח אביו מן האם יש 'צד אב' בזה שהוא אח אביו, ובאשת אח אמו מן האב יש 'צד אב' שהוא אח אמו מן האב) אבל במקרה שלנו לא גזרו עליה לפי שאין בה 'צד אב' כלל.

אמר רבא, אטו כולו לאו גזירה לגזירה נינהו? והרי כל השניות לעריות הם גזרה לגזרה - שהרי אמו אסורה עליו מדאורייתא וגזרו לאסור עליו גם את אמו, וגזרו לאסור את אביו משום אמו, והטעם הוא משום שלכולם קוראים 'בית אמה רבה', ולכן הכל נחשב לגזרה אחת של איסור 'שניות לעריות'.

(המשך בדף הבא ↓)

וכן אשת אביו אסורה מדאורייתא וגזרו לאסור עליו גם את אשת אבי אביו, וגזרו לאסור את אשת אבי אמו משום אשת אבי אביו, והטעם הוא שלכולם קוראים 'בית אבא רבה'.

וכן אשת אח אביו (= דודו) מן האב אסורה עליו מדאורייתא וגזרו גם על אשת אח אביו מן האם, וגזרו על אשת אח אמו מן האב משום אשת אח האב מן האם, והטעם הוא שלכולם קוראים 'בית דודו'.

מאי: נמצא שהכל גזרה אחת ואין כאן גזרה לגזרה, וא"כ חוזרת השאלה מה הדין של אשת אחי האם מן האם.

דכי אתא רב יהודה בר שילא אמר, אמרי במערבא, כל שבנקבה ערוה וכו': בארץ ישראל אמרו כלל - כל שאם היא היתה נקבה היא היתה אסורה עליו, הרי שאם הוא זכר גזרו על אשתו שתהיה 'שניה לעריות'. הגמרא תבאר.

ואמר על זה רבא - וכי זה הכלל? והרי **חמותו** אסורה עליו מדאורייתא אבל אשת חמיו (= שאינה אם אשתו, כגון שחמיו נשא שתי נשים ומת, הרי שאשת חמיו השניה שאינה אם אשתו מותרת עליו) מותרת, ולפי הכלל הנ"ל היא צריכה להיאסר עליו כיון שחמיו וחמותו הם באותה דרגת קירבה, וכשם שחמותו אסורה עליו כך על אשת חמיו להיאסר עליו.

וכן **בת חמותו** אסורה עליו מדאורייתא (= משום שהיא אחות אשתו) אבל אשת אח אשתו מותרת, ולפי הכלל הנ"ל היא צריכה להיאסר עליו, משום שאם אח אשתו היה אשה היא היתה אסורה עליו משום אחות אשתו, א"כ היה צריך לגזור על אשתו שתיאסר עליו.

וכן **בת חמיו** אסורה עליו מדאורייתא (= משום שהיא אחות אשתו) אבל אשת בן חמיו מותרת, ולפי הכלל הנ"ל היא צריכה להיאסר עליו, משום שאם בן חמיו היה אשה היא היתה אסורה עליו משום אחות אשתו, א"כ היה צריך לגזור על אשתו שתיאסר עליו.

וכן **חוגרתו** דהיינו בת אשתו (= מנישואין קודמים) אסורה עליו מדאורייתא, אבל אשת חורגו דהיינו אשת בן אשתו (= מנישואין קודמים) מותרת, ולפי הכלל הנ"ל היא צריכה להיאסר עליו, משום שאם בן אשתו היה אשה היא היתה אסורה עליו משום בת אשתו, א"כ היה צריך לגזור על אשתו שתיאסר עליו.

וכן בת חוגרתו דהיינו נכדת אשתו (= מנישואין קודמים) אסורה עליו מדאורייתא, אבל אשת בן חורגו דהיינו אשתו של הבן של בן אשתו (= מנישואין קודמים) מותרת, ולפי הכלל הנ"ל היא צריכה להיאסר עליו, משום שאם הבן של בן אשתו היה אשה היא היתה אסורה עליו, א"כ היה צריך לגזור על אשתו שתיאסר עליו.

לאחר שראינו שבכל הנשים הנ"ל לא נאמר הכלל שאמר רב יהודה בר שילא, א"כ הא דרב יהודה בר שילא בא לרבות את אשת אח האם מן האם, שכיין שאם בעלה (= אח האם) היה אשה היא היתה אסורה עליו משום אחות אמו לכן אשתו אסורה משום 'שניות לעריות'.

מאי שנא הני ומאי שנא הא? מדוע כל הנשים שרבה הביא לעיל (= חמותו, בת חמותו, בת חמיו, חוגרתו, בת חוגרתו) אינם אסורות למרות הכלל שהביא רב יהודה בר שילא, ואילו אשת אח האם מן האם אסורה?

תירוץ: אשת אח אמו מן האם נעשית קרובתו ע"י קידושין אחד - שהתקדשה לדודו, אבל כל הנשים שרבה הביא לעיל נעשות קרובותיו רק ע"י שני קידושין - כגון אשת חמיו נעשית קרובתו ע"י 1. שהוא קידש אשתו, 2. קידושי חמיו באשתו, ולכן גזרו באשת אח אמו מן האם שהיא נחשבת יותר קרובה.

שלח ליה רב משרשיא... אשת אחי אבי האב: יעקב נשא את רחל ולאה < רחל ילדה לו את שמעון ולאה את ראובן > נמצא ששמעון וראובן הם אחים מן האב < לשמעון יש בן בשם אברהם > לאברהם יש בן בשם יצחק < ראובן (= שהוא אח מן האב של שמעון הסבא של יצחק) נשא את רבקה > ראובן מת. האם רבקה אסורה על יצחק מדרבנן גזרה משום אשת אח אביו מן האב שאסורה מדאורייתא?

ואחות אבי האב: שמעון אח של רבקה < לשמעון יש בן בשם אברהם > לאברהם יש בן בשם יצחק. האם רבקה אחותו של שמעון שהוא הסבא של יצחק אסורה על יצחק גזרה משום אחות אביו האסורה מדאורייתא?

צדדי הספק: האם כיון שאותם שמלמטה ממנה (= שאשה הנשואה לאח אביו שהיא דור אחד למטה מהנשואה לדוד של אביו, וכן אחות אביו היא דור אחד למטה מאחות הסבא שלו) אסורות עליו הם ערוה מדאורייתא הרי שגזרו אף למעלה ממנה, או שכיין שהיא רחוקה בקירבה שלה לא גזרו.

תא שמע: הברייתא לעיל שהביאה את השניות לעריות לא הביאה את הנשים בהם הסתפק רב משרשיא, א"כ מוכח שהן לא נאסרו באיסור 'שניות לעריות'.

דחיייה: התנא שייר אותם. **מאי שייר דהאי שייר?** כלומר הכלל הוא שאם הוא שייר דין מסויים הוא משייר דין נוסף, א"כ את מה הוא שייר בנוסף?

שייר שניות דבי רבי חייא: הגמרא תבאר לקמן.

אמימר אכשר: התיר.

לדידי חזיא לי וכו': אני ראיתי את הלכות שניות לעריות ששנה מר בריה דרבנא, וכתוב שם 16 עריות שניות לאיסור, והם 8 ששנינו לעיל במשנה, ועוד 6 שרבי חייא מביא לקמן, ועוד השתים הנ"ל (= שרב משרשיא הסתפק בהם). א"כ קשה על אמימר שהתיר אותם.

ולטעמיך שיבסרי הייין: לשיטתך יש 17, שהרי גם את אשת אחי האם מן האם פשטנו לעיל לאיסור.